

Kāti hā, koianeī ngā wehewehenga, ā, e kaha ana te uruuru mai ki te wehenga tuatoru ki reira tapoko ai ētahi, ki reira poharu ai ētahi me tōna pio anō e neke atu ana ki te wehenga o paku runga atu.

Ka āhua roa tonu ki konei ako ai, kapo ai, whakarongo ai, whai ai i ngā taura e whakatakotohia mai ana e ō runga atu. Nāwai i roa tonu ki konei kua paku takarure, kua paku aroarowhaki, ā, taea ana te paku rere engari tere ana te hūhē i te nui o te kaha e whakapetongia ana engari e kaha ake ana, e kaha ake ana.

I kī ake rā au kāore pea he tangata o te ao Māori i pēnei rawa i a au nei te kaha ki te tātā i te hunga hē nei ngā reo engari e noho mai ana hei kaiwhakaako i ā tātou tamariki, hei kaiwhakatauirā mai i te takoto o te kupu. Ahakoa tērā āhua ōku kore rawa e taea e au te kore e mihi ki taua hunga e kaha nei ki te whai kia pai ake, kia pai ake.

Ko tāku kē e tino mihi nei ko ‘te tira hou’ nei, te hunga i waiho ko ūpoko pakaru hei whāinga kaua ko waewae tūtuki, ā, me te aha anō e ekea nei e rātou ngā keokeotanga e taea ana te kī he tāngata kōrero Māori ēnei.

Ahakoa tērā kei konā tonu te reo Pākehā e whakatīwheta mai ana, e whakapātāritari mai ana anō nei e kī mai ana ki te ao Māori, ‘ki te kore koe e kaha ka riro tō mana i a au.’

Tērā pea mā tēnei tātou e mataara ai, e takatū ai engari ia ko te mea nui e hiki ai te manawa e kitea ana kei te haere mai anō he hunga tino matatau ki te reo, ā, ahakoa tōna tokoiti ka riro mā rātou a muri atu e whakaako, e whakatītina, e whakatō te kākano o te whakangoto ki te reo ki roto i te whatumanawa o tēnā, o tēnā e whai mai ana.

Nā Te Kooti i huri ngā kupu o te oriori a Ngāti Kahungunu kia hāngai ai ki tāna i pīrangi ai, ā, anei au te huri anō nei kia hāngai mai ai ki tāku i pīrangi ai,

*‘Tēnei te tira hou tēnei haere mai nei
Nā te whakangoto, nā te aumangea
I ekea ai te tara ki ngaio, ki kaiaka, ki
matatau rā ia
Ki reira whakarangarangatia ai e rea,
e tini māioio’.*

TAKU HOKINGA KI RŪĀTOKI

Nā Mate Kaiwai ngā kōrero nei, he kaiwhakaako te kuia nei i ngā kura whakapakari reo. He tamāhine ia nā Apirana Ngata.

Ahakoa kua tae atu anō au ki Rūātoki i te tau iwa tekau mā rua (1992) he rerekē anō tēnei hokinga. He wiki rawa e noho ana, ā, ka whai wāhi ki te whakaaro. Ka pupū ake te aroha o ngā tau, tahi mano iwa rau whā tekau, i nōhia ai mō te whā tau.

Ko ngā pakeke hoki o tērā wā te iwi nāna au i awhi, i whāngai ki te kōrero, ā, i tautoko i roto i aku mahi katoa. Rite tonu taku aroha ki a rātau anō ko ngā koroua nāna au i whakatipu.

He mea tino nui tēnā. Engari kua rite ki ngā iwi katoa, rakorako ana tērā whakatipuranga. Engari ko taku whakaponu kei te ora rawa atu a Rūātoki.

Kei te kaha ngā whakatipuranga ki te whakapai i ngā marae, i ngā pāmu me te kura whakapaipai o Rūātoki. Ka ora a Rūātoki kāinga, a Tūhoe nui tonu. Nō reira tēnā koutou Rūātoki me te kuia nāna nei te karanga, “Hoki mai rā ki te kāinga.”

**Taku titiro ki ngā Kura
Mō te taha ki ngā tamariki-mokopuna.**

Ngā kura e rua, mai i te tīmatatanga tino pai te haere. I te tuatoru kāore i tino hihiko. Tēnā pea nō te tauhou o Ngāi Tāone ki ngā tini āhua o te tuawhenua, pēnei i te hōiho nei, te awa rere mō te kaukau. Ka pākia ngā whakaaro o te nuinga o te tamariki e ēnei āhuatanga hou. Otirā ka haere tonu ngā mahi, te whakawhanaunga koia nei te tino taonga. Nō reira kia kaha tātau koia nei te huarahi mō rātau mō tātou hoki.